**MODIFIKÁCIA A ZÁNİK BEZPODIELOVÉHO SPOLUVLASTNÍCTVA
MANŽELOV V ÚVAHÁCH „DE LEGE FERENDA“**

**MODIFICATION AND TERMINATION OF UNDIVIDED CO-OWNERSHIP OF
SPOUSES IN THE CONSIDERATION OF „DE LEGE FERENDA“**

Juraj Takáč¹

<https://doi.org/10.24040/pros.07.05.2021.ssp.285-297>

Abstrakt

Cieľom príspevku je zamerať sa na skúmanie procesov možných zmien právnej úpravy modifikácie a zániku bezpodielového spoluvlastníctva manželov v úvahách „de lege ferenda“. Príspevok poukazuje na jednotlivé zámery, ktoré, v rámci plánovanej rekodifikácie súkromného práva, mali byť v tejto oblasti implementované do slovenského právneho poriadku. Zároveň obsahuje stručný návrh prijateľných zmien, ktoré by reflektovali na súčasné potreby spoločnosti, ako aj manželov v rámci ich majetkovoprávných vzťahov.

Kľúčové slová

Bezpodielové spoluvlastníctvo manželov, majetok, modifikácia, zánik, občiansky zákonník, vyporiadanie, predmanželská zmluva.

Abstract

The goal of the article is to focus on the processes of possible changes in the legal regulation of the modification and termination of undivided co-ownership of spouses in the considerations of "de lege ferenda". The article points out the individual intentions of this area that were to be implemented in the Slovak legal order within the planned recodification of private law. At the same time, it contains a brief proposal of acceptable changes that would reflect on the current needs of society and also spouses in their property relations.

Keywords

Undivided co-ownership of spouses, property, modification, termination, civil code, settlement, pre-marital agreement.

Úvod

Manželstvo v zmysle zákona č. 36/2005 Z.z. o rodine (ďalej aj „Zákon o rodine“) predstavuje zväzok muža a ženy, ktorý vzniká na základe ich dobrovoľného a slobodného

¹ JUDr. Juraj Takáč, PhD., odborný asistent na Katedre občianskeho práva a pracovného práva, Právnická fakulta Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici

rozhodnutia uzavrieť manželstvo. Zákon o rodine následne vymedzuje aj charakteristiku tohto zväzku spočívajúceho vo vytvorení harmonického a trvalého životného spoločenstva, ktoré zabezpečí riadnu výchovu detí. „Manželstvo je právny vzťah medzi mužom a ženou.“² Tieto právne vzťahy v sebe obsahujú okruh práv a povinností, ktoré medzi manželmi vznikajú. V predmetných právach a povinnostiach je v našom právnom poriadku zakotvená rovnosť obidvoch manželov. Manželia v zmysle zákona o rodine sú povinní „žiť spolu, byť si verní, vzájomne rešpektovať svoju dôstojnosť, pomáhať si, starať sa spoločne o deti a vytvárať zdravé rodinné prostredie.“³ Okrem predmetných práv a povinností vyplývajúcich z osobných vzťahov medzi manželmi, právny poriadok upravuje ďalšiu významnú oblasť, ktorá v značnej miere vplýva na dosiahnutie účelu manželstva a plnenia si manželských povinností manželov. Jedná sa o majetkové vzťahy medzi manželmi, a tým spojené práva a povinnosti. Ako vyplýva z ustanovenia § 19 ods. 1 Zákona o rodine, o uspokojovanie potrieb rodiny založenej manželstvom sú povinní sa starať obidvaja manželia podľa svojich schopností, možností a majetkových pomerov. Uspokojovaním potrieb rodiny je aj osobná starostlivosť o deti a domácnosť. Je zrejmé, že alfou a omegou v plnohodnotnom zabezpečení daných potrieb rodiny sú majetkové podmienky, ktoré manželia sú schopní vytvoriť. Aby bolo možné dosiahnuť predmetný účel manželstva a plniť si z toho vyplývajúce povinnosti je nevyhnutné, aby manželia mali zaistené dostatočné majetkové prostriedky, ktoré im to umožnia. Inštitút, ktorý má za úlohu práve zabezpečiť to, aby obaja manželia mali rovnaké a plnohodnotné možnosti pre zabezpečenie svojich životných potrieb, ako aj potrieb rodiny, je bezpodielové spoluvlastníctvo manželov (ďalej aj „BSM“).

Bezpodielové spoluvlastníctvo manželov predstavuje druh vecného práva, ktoré je upravené v zákone č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v platnom znení. BSM predstavuje jednu z kategórií spoluvlastníctva, ktoré spočíva v tom, že vec vlastní spoločne viaceré subjekty – vlastníci. Okrem bezpodielového spoluvlastníctva manželov Občiansky zákonník upravuje aj tzv. podielové spoluvlastníctvo. Charakteristickou črtou bezpodielového spoluvlastníctva manželov okrem „bezpodielovosti“ je to, že existuje výlučne medzi manželmi a vzniká okamihom uzavretia manželstva.⁴ Občiansky zákonník v ustanoveniach §§ 143 až 151 postupne reguluje vznik, zmenu, ako aj zánik bezpodielového spoluvlastníctva manželov, vymedzuje ktoré veci, majetkové práva a iné majetkové hodnoty patria do BSM,

² PAVELKOVÁ, B., Zákon o rodine. Komentár, 1. vydanie. Praha: C.H.Beck, 2011, s. 3

³ Ust. § 18 druhá veta Zákona o rodine

⁴ Občiansky zákonník pripúšťa možnosť v rámci modifikácie BSM jeho vznik ku dňu zániku manželstva - ust. § 143a ods. 2 OZ.

resp. sú z bezpodielového spoluvlastníctva vylúčené. Zároveň stanovuje okruh práv a povinností, ktoré manželia majú navzájom v spojitosti s hospodárením a nakladaním s majetkom patriacim do BSM, ako aj vo vzťahu k tretím osobám. Samozrejme, na základe všeobecnej súkromnoprávnej zásady dispozitívnosti Občiansky zákonník umožňuje, aby pravidlá v ňom zakotvené si mohli manželia, za určitých zákonom stanovených podmienok, upraviť aj odlišne. V súčasnom znení Občianskeho zákonníka je prípustné, aby manželia modifikovali rozsah ich bezpodielového spoluvlastníctva, ako aj okamih vzniku BSM. Takáto modifikácia je možná výlučne na základe dohody medzi manželmi, ktorá musí mať zákonom predpísanú formu a spĺňať obsahové náležitosti. Znamená to, že manželia nemôžu, či už svojvoľne alebo vo vzájomnej zhode, vylúčiť samotný vznik a existenciu BSM, avšak majú možnosť rozhodnúť, čo všetko bude do bezpodielového spoluvlastníctva spadať, akým spôsobom budú so spoločným majetkom hospodáriť, a taktiež stanoviť vznik bezpodielového spoluvlastníctva manželov ku dňu zániku manželstva.

Zánik BSM je, na rozdiel od jeho vzniku, Občianskym zákonníkom upravený obširnejšie, čo vyplýva aj z dôvodu viacerých možností, kedy k zániku bezpodielového spoluvlastníctva manželov môže dôjsť. Prioritne zánik bezpodielového spoluvlastníctva manželov nastáva zánikom manželstva. Jedná sa o situáciu, kedy dôjde k zániku manželstva či už rozvodom⁵, smrťou jedného z manželov, resp. vyhlásením za mŕtveho⁶, alebo vyhlásením manželstva za neplatné⁷. V týchto prípadoch sa existencia BSM odvíja od existencie manželstva. Akonáhle dôjde k zániku manželstva, resp. jeho zrušeniu z dôvodov vyššie uvedených, automaticky dochádza aj k zániku bezpodielového spoluvlastníctva manželov.⁸

Slovenská legislatíva však upravuje aj situácie, kedy k zániku bezpodielového spoluvlastníctva manželov dochádza počas existencie manželstva. Hneď na úvod je nutné

⁵ Ust. § 22 ZoR „K zrušeniu manželstva rozvodom možno pristúpiť len v odôvodnených prípadoch.“ Ust. § 23 ZoR „Súd môže manželstvo na návrh niektorého z manželov rozviesť, ak sú vzťahy medzi manželmi tak vážne narušené a trvalo rozvrátené, že manželstvo nemôže plniť svoj účel a od manželov nemožno očakávať obnovenie manželského spolužitia.“

⁶ Ust. § 21 ods. 1 ZoR „Manželstvo zaniká smrťou alebo vyhlásením jedného z manželov za mŕtveho. Ak bol jeden z manželov vyhlásený za mŕtveho, manželstvo zaniká dňom, keď rozhodnutie o vyhlásení za mŕtveho nadobudne právoplatnosť.“

⁷ Ust. § 16 ods. 1 a 2 ZoR „(1) Manželstvo, o ktorom súd rozhodol, že je neplatné, považuje sa za neuzavreté. (2) O právach a povinnostiach manželov k spoločnému dieťaťu a o ich majetkových pomeroch po rozhodnutí súdu o neplatnosti manželstva platia rovnako ustanovenia o právach a povinnostiach rozvedených manželov k spoločnému dieťaťu a o ich majetkových pomeroch.“

⁸ Rozhodnutie NS ČSSR sp. zn. R 42/1972, s. 126 ods. 2 a 4: K zániku bezpodielového spoluvlastníctva manželov (§148 ods. 1 OZ) dochádza predovšetkým zánikom manželstva (§ 21 ods. 1 ZR), t.j. smrťou alebo vyhlásením za jedného z manželov za mŕtveho alebo rozvodom ich manželstva.

uviesť, že právny poriadok neumožňuje, aby došlo k zániku BSM počas existencie manželstva z titulu dohody medzi manželmi. Znamená to, že manželia sa nemôžu dohodnúť, že síce ich manželský zväzok bude trvať naďalej, ale bezpodielové spoluvlastníctvo manželov zanikne. Ako je uvedené, Občiansky zákonník pripúšťa možnosť manželov sa dohodnúť na modifikácii rozsahu BSM v zmysle ust. § 143a OZ, avšak neumožňuje im bezpodielové spoluvlastníctvo manželov zrušiť dohodou. Takáto dohoda o zrušení BSM počas existencie manželstva a jeho vyporiadaní by bola absolútne neplatná v zmysle ust. § 39 OZ.⁹ Ani skutočnosť, že manželia spolu nežijú v spoločnej domácnosti, alebo spoločne nehospodária s majetkom patriacim do BSM, nezakladá sama o sebe dôvod na to, aby mohlo dôjsť k zániku bezpodielového spoluvlastníctva manželov dohodou.¹⁰ A práve toto je jedna z najaktuálnejších otázok v rámci nožnej budúcej právnej úpravy modifikácie a zániku BSM počas manželstva, t.j. či ponechať súčasnú striktnjšiu právnu úpravu, ktorá prioritne hľadá na obdobné zabezpečenie životných potrieb obidvoch manželov na úkor ich dispozičnej autonómie, alebo poskytnúť manželom, resp. snúbencom pred uzavretím manželstva takúto možnosť a umožniť im dohodou zrušiť BSM, resp. ho nevytvoriť.

Modifikácia a zánik bezpodielového spoluvlastníctva manželov v úvahách „de lege ferenda“

Inštitút bezpodielového spoluvlastníctva manželov, tak ako je uvedené aj vyššie, má za úlohu prioritne regulovať majetkové vzťahy, ktoré vzniknú či už medzi manželmi navzájom, resp. vo vzťahu k tretím osobám od okamihu uzavretia manželstva. Súčasná právna úprava viacmenej vychádza z pôvodných ustanovení Občianskeho zákonníka, spočívajúcich v rigidnom zakotvení pravidiel fungovania BSM, smerujúcich výlučne k zaisteniu rovnosti manželov v oblasti ich majetkových práv. Predmetná filozofia vychádzala zo všeobecných spoločenských a politických štandardov tej doby, kedy rovnosť znamenala cieľ a vôľa subjektov bola druhoradá. Samozrejme časom bolo nutné zohľadniť aj principiálne zásady súkromného práva a reflektovať na spoločenské, sociálne a politické zmeny, ktoré u nás nastali. Je však potrebné uviesť, že aktuálny stav, v ktorom sa regulácia bezpodielového

⁹ Ust. § 39 OZ „Neplatný je právny úkon, ktorý svojím obsahom alebo účelom odporuje zákonu alebo ho obchádza alebo sa prieči dobrým mravom.“

¹⁰ Bližšie pozri: VOJČÍK, P. a kol. Občianske právo hmotné 1, 2 vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2018, s. 328

spoluvlastníctva manželov nachádza, je výsledkom dočasných zmien, ktoré mali urgentne reagovať na spoločenské potreby, avšak mali mať len dočasný charakter do prijatia nového a pre súčasnú spoločnosť kompatibilného Občianskeho zákonníka. Predmetný rekodifikačný proces, ktorý si takýto cieľ stanovuje, však do dnešných dní nebol dotiahnutý do úspešného konca. Dôvody pre tento stav sú rôzne, avšak podstata, t.j. právna úprava, ktorá mala dočasne vyplniť vákum do prijatia nového civilného kódexu, ostala. Z rekodifikačných procesov a snáh, ktoré sa v minulosti uskutočnili, však je možné načrtnúť tendencie zmien a vývoja právnej úpravy bezpodielového spoluvlastníctva.

Legislatívny návrh Občianskeho zákonníka z roku 2009

Už z legislatívneho návrhu Občianskeho zákonníka, ktorý vláda Slovenskej republiky schválila 14 januára 2009, koncipovaného pod vedením prof. Lazara, bola zrejmá snaha v rámci právnej úpravy oslobodiť manželov od príliš kogentného ponímania regulácie majetkových vzťahov manželov. Ako vyplýva z predmetného zámeru „opustí sa prekonaný inštitút bezpodielového spoluvlastníctva manželov doposiaľ upravený v Občianskom zákonníku (§§ 143 až 151) ako zákonné spoločenstvo vlastníckych práv manželov, ktorý je svojou povahou kogentným inštitútom, t. z. jeho pôsobenie nemôžu manželia zo vzájomných vzťahov vylúčiť ani v prípade zákonnej výnimky (§ 143a OZ). Aj v tejto oblasti majetkových vzťahov sa uplatní zásada súkromného práva o zmluvnej voľnosti.“¹¹ Uvedený zámer sa dokonca zaoberal možnosťou odpútať sa od inštitútu bezpodielového spoluvlastníctva manželov a alternatívne ho nahrádzať inštitútom majetkového spoločenstva manželov, ktoré by bolo širšie a zahŕňalo by okrem vlastníckych práv všetky vecné ako aj záväzkové práva manželov, ktoré im počas manželstva vzniknú.¹² „Pokiaľ v návrhu nového vecného riešenia budú existovať popri sebe pojmy „majetkové spoločenstvo manželov“ a „bezpodielové spoluvlastníctvo manželov“, tak s presne ohraničeným významom a zrozumiteľne a jasne

¹¹ LAZAR, J. a kol., Legislatívny zámer Občianskeho zákonníka z roku 2009, str. 22

¹² „Predmetom zákonného majetkového spoločenstva je spoločný majetok manželov. Pritom veci, ktoré sú predmetom vlastníckeho práva sú v ich bezpodielovom spoluvlastníctve; iné vecné a záväzkové práva patriace do spoločného majetku sú v ich nedielnom majetkovom spoločenstve. Pokiaľ ide o úpravu práv a povinností manželov ohľadom spoločného majetku medzi nimi navzájom a voči tretím osobám bude sa v zásadových črtách vychádzať z terajšej úpravy bezpodielového spoluvlastníctva manželov. Pritom sa osobitne upraví možnosť zastupovania manželov v prípade, že jeden je právne prípadne fakticky nespôsobilý spravovať majetok.“ LAZAR, J. a kol., Legislatívny zámer Občianskeho zákonníka z roku 2009, str. 54

vyjadreným vzájomným vzťahom, pričom prvé je pojmovo nadradené a širšie, pretože zahŕňa spoločenstvo všetkých – vecných i záväzkových práv manželov, a druhé predstavuje len spoločenstvo vlastníckych práv a bude jeho súčasťou, pričom nebude inštitucionálne vyjadrená.“¹³ Okrem toho, s cieľom posilnenia dispozičnej autonómie jednotlivca, legislatívny zámer počítal aj so zavedením manželskej zmluvy, ktorá by umožňovala manželom si svoje majetkovoprávne vzťahy upraviť odlišne od zákonných ustanovení, pričom takáto možnosť by nevznikala iba manželom ale aj osobám, ktoré majú v úmysle uzavrieť manželstvo, t.j. snúbencom. „V dôsledku toho sa aj v Slovenskej republike zavádza právna úprava manželskej zmluvy, ktorou si manželia v podstate ľubovoľne upravujú svoje majetkové vzťahy podľa vlastných predstáv, a to nielen pri uzavretí, ale aj pred uzavretím a samozrejme kedykoľvek v priebehu existencie manželstva. Až ak takúto zmluvu manželia neuzatvoria, automaticky sa uplatňuje majetkový režim zákonného majetkového spoločenstva. Nový inštitút môže pomôcť eliminovať majetkové spory po rozvode.“¹⁴

Návrh Občianskeho zákonníka z roku 2015

Ďalšou rekodifikačnou snahou v oblasti občianskeho práva bola iniciatíva pod vedením prof. Duláka. Výsledkom bolo predloženie návrhu paragrafového znenia Občianskeho zákonníka, z ktorého je tiež možné vyčítať smerovanie právnej regulácie manželského majetkového práva. Z uvedeného návrhu zákona je zrejmé, že inštitút bezpodielového spoluvlastníctva manželov by bol nahradený majetkovým spoločenstvom manželov. Ako vyplýva z predmetnej navrhovanej úpravy majetkového usporiadania medzi manželmi, prioritne by mali manželia možnosť si svoje majetkové vzťahy usporiadať na základe zmluvy. Z uvedeného je zrejmá intencia pokračovania v presadzovaní zmluvnej voľnosti manželov a odklonenia sa od príliš kogentnej súčasnej právnej úpravy tak, ako s tým počítal aj legislatívny zámer z roku 2009. V prípade, ak by si manželia svoje vzťahy neupravili zmluvne, tak následne by nastupoval Občiansky zákonník so zákonným usporiadaním majetkových vzťahov manželov.¹⁵ Z predmetného paragrafového znenia je

¹³ LAZAR, J. a kol., Legislatívny zámer Občianskeho zákonníka z roku 2009 str. 23

¹⁴ LAZAR, J. a kol., Legislatívny zámer Občianskeho zákonníka z roku 2009 str. 22

¹⁵ Ust. § 31 Druhej časti – Rodinné právo, Prvej hlavy – Manželstvo, Štvrtý diel – Majetkové usporiadanie medzi manželmi, Návrh Občianskeho zákonníka (prvá kompletná pracovná verzia), DULÁK, A. a kol., Návrh Občianskeho zákonníka (prvá kompletná pracovná verzia), 2015

zrejme badať inšpiráciu českou právnou úpravou, ktorá bola výsledkom rekodifikačného procesu, ktorý v Českej republike prebehol a pretavil sa do nového Občianskeho zákonníka č. 89/2012 Sb., ktorý nahradil dovtedy platný Občiansky zákonník 40/1964 Sb.¹⁶

Návrh Občianskeho zákonníka z roku 2015 umožňoval manželom si upraviť majetkové práva a povinnosti tak počas manželstva, ako aj pred ním. Podobne ako aj koncepcia legislatívneho návrhu z roku 2009, aj tu sa počítalo so zavedením inštitútu tzv. predmanželskej zmluvy, na základe ktorej si osoby zamýšľajúce uzavrieť manželstvo (snúbenci) mohli upraviť vzájomné majetkové práva a povinnosti, ktoré im manželstvom vzniknú, ešte pred jeho uzavretím. Návrh zákona počítal s určitými obsahovými ako aj formálnymi náležitosťami, ktoré takáto manželská, resp. predmanželská zmluva mala spĺňať. Z formálneho hľadiska zmluva uzavretá medzi manželmi by musela mať písomnú formu a podpisy manželov na nej by boli úradne osvedčené. Zároveň obdobne ako je tomu aj v Českej republike, by sa takáto zmluva zapisovala do verejného zoznamu zriadeného osobitným zákonom. Z obsahového hľadiska návrh Občianskeho zákonníka kogentne stanovoval nutnosť manželov si v predmetnej zmluve zároveň vyporiadať majetkové práva a povinnosti, ktoré manželom vznikli ešte pred uzavretím takejto zmluvy. Manželia by mali možnosť si v zmluve určiť, či do majetkového spoločenstva zahrnú aj majetok, ktorý do neho podľa zákona nepatrí, ako sa aj dohodnúť, že zo zákonného majetkového spoločenstva vylúčia majetok, ktorý by do neho inak patril. Predmetná modifikácia rozsahu spoločného majetku manželov by sa mohla týkať tak majetku už existujúceho, ako aj majetku, ktorý manželia nadobudnú až v budúcnosti. Zmluva by sa mohla vzťahovať tak na celý majetok, ako aj iba na jeho časť. Okrem úpravy rozsahu majetku patriaceho do manželského majetkového spoločenstva, návrh Občianskeho zákonníka umožňoval manželom taktiež zmluvne modifikovať správu majetkového spoločenstva.¹⁷ Obdobne ako je tomu v súčasnej právnej úprave, aj navrhovaný Občiansky zákonník počítal s možnosťou modifikovať čas vzniku majetkového spoločenstva

¹⁶ Bližšie pozri kapitolu tejto publikácie „Modifikácia majetkových práv manželov a ich zánik za trvania manželstva v súčasnej českej právnej úprave.“

¹⁷ Ust. § 37 Druhej časti – Rodinné právo, Prvej hlavy – Manželstvo, Štvrtý diel – Majetkové usporiadanie medzi manželmi, Návrh Občianskeho zákonníka „1/ Manželia môžu upraviť odchylné od zákona správu ich majetkového spoločenstva a dohodnúť sa, že jeden z nich poveruje druhého manžela výlučnou správou časti alebo celého spoločného majetku. Zároveň si môžu vymieniť, ktoré právne úkony musia robiť spoločne alebo na ktoré právne úkony sa vyžaduje súhlas druhého manžela, ktorý majetkové spoločenstvo nespravuje. 2/ Manžel, ktorý je poverený správou majetkového spoločenstva, je povinný informovať druhého manžela písomne o stave tohto spoločenstva a predkladať mu účty zo správy v intervaloch, ktoré určuje zmluva o zmene správy zákonného majetkového spoločenstva. 3/ Manžel, ktorý poveril druhého manžela výlučnou správou majetkového spoločenstva sa nemôže vopred vzdať práva odvolať toto poverenie. Ak to urobí, zmluva je v tejto časti neplatná.“ DULÁK, A. a kol., Návrh Občianskeho zákonníka (prvá kompletná pracovná verzia), 2015

ku dňu zániku manželstva. Zároveň, v prípade zániku manželstva smrťou manžela, pripúšťal transformáciu zmluvy o majetkovom usporiadaní na zmluvu dedičskú. Návrh Občianskeho zákonníka umožňoval manželom, resp. snúbencom sa dohodnúť aj na tom, že majetkové spoločenstvo manželov by nevzniklo vôbec. V takom prípade by majetok, ktorý každý z manželov nadobudol počas manželstva, patril do jeho výlučnej sféry. Keďže však je potrebné myslieť aj na prvotný význam majetkového spoločenstva manželov, resp. bezpodielového spoluvlastníctva manželov, ktorým je zabezpečenie životných a majetkových potrieb manželov, návrh Občianskeho zákonníka obdobne, ako je tomu aj v Českej republike, neumožnil manželom sa zbaviť vzájomnej vyživovacej povinnosti, ako ani odňať právo bezodplatného užívania obvyklého zariadenia domácnosti alebo domu a bytu, v ktorom majú manželia zriadenú spoločnú domácnosť.¹⁸

Návrh Občianskeho zákonníka z roku 2015 obsahoval aj právnu úpravu možného zániku majetkového spoločenstva manželov počas trvania manželstva. Keďže návrh Občianskeho zákonníka umožňoval manželom, resp. snúbencom sa dohodnúť na tom, že majetkové spoločenstvo počas manželstva nevznikne, je zrejmé, že sa toto ustanovenie malo týkať aj situácií, kedy majetkové spoločenstvo existovalo, avšak manželia by už nemali záujem v ňom naďalej pokračovať. V prípade, ak by však medzi manželmi nedošlo ku konsenzu v otázke zrušenia majetkového spoločenstva, návrh Občianskeho zákonníka pripúšťal možnosť ktoréhokoľvek manžela sa obrátiť na súd s návrhom na zrušenie majetkového spoločenstva. Jedná sa o prebratú doterajšiu právnu úpravu, ktorá taktiež umožňuje zánik BSM počas trvania manželstva, ak by jeho ďalšia existencia bola v rozpore s dobrými mravmi. Zároveň tak, ako je to aj v súčasnej právnej úprave, návrh Občianskeho zákonníka počítal s možnosťou zrušenia majetkového spoločenstva manželov rozhodnutím súdu v prípade, ak by jeden z manželov začal podnikáť.¹⁹

¹⁸ Ust. §§ 27, 28 Druhej časti – Rodinné právo, Prvej hlavy – Manželstvo, Štvrtý diel – Majetkové usporiadanie medzi manželmi, Návrh Občianskeho zákonníka: „§ 27: 1/ Manželia majú právo bezodplatného užívania obvyklého zariadenia domácnosti, ktorú spoločne užívajú, bez ohľadu na to, ktorému z nich patrí právo k tomuto zariadeniu alebo jeho časti. 2/ Obvyklé zariadenie domácnosti tvorí súbor hnuiteľných vecí, ktorý slúži potrebám rodiny. 3/ Ani jeden manžel nemôže bez súhlasu druhého manžela nakladať s vecami patriacimi do obvyklého zariadenia domácnosti podľa ods. 1, okrem, ak ide o vec nepatrnej hodnoty. § 28: Ak manželia užívajú byt alebo dom /jeho časť/, ku ktorému patrí právo len jednému z nich a majú v ňom zriadenú domácnosť; manžel, ktorému patrí právo, je povinný strpieť právo druhého manžela a rodiny na pokojné bývanie. Ak by manžel, ktorému patrí právo k bytu alebo domu /jeho časti/ nakladal s týmito predmetmi bez súhlasu druhého manžela tak, že by tým ohrozil životné potreby druhého manžela alebo rodiny, je právny úkon neplatný.“ DULÁK, A. a kol., Návrh Občianskeho zákonníka (prvá kompletná pracovná verzia), 2015

¹⁹ Ust. § 48 Druhej časti – Rodinné právo, Prvej hlavy – Manželstvo, Štvrtý diel – Majetkové usporiadanie medzi manželmi, Návrh Občianskeho zákonníka: „1/ Zo závažných dôvodov, najmä ak by ďalšie trvanie majetkového spoločenstva odporovalo dobrým mravom, súd môže na návrh niektorého z manželov zrušiť toto spoločenstvo

Ostatný rekodifikačný proces

Posledná rekodifikačná snaha rekodifikačnej komisie pod vedením prof. Števčeka koncepčne vychádzala z legislatívneho zámeru z roku 2009. V rámci plánovaných zmien sa počítalo s pokračovaním v nastolenom trende, a teda aplikovaním inštitútu predmanželských zmlúv do právneho poriadku, rozšírením dispozície a zmluvnej autonómie manželov s majetkom počas manželstva, ako aj zavedením pojmu spoločný majetok manželov, ktorý by okrem vlastníckych práv zahŕňal aj práva záväzkové. Ako však vyplýva zo zápisníc zo zasadnutia Predsedníctva Komisie pre rekodifikáciu, pre plánované zmeny danej oblasti, ktoré reflektovali na meniace sa potreby spoločnosti, vychádzali zo základných súkromnoprávných princípov a mali zjednodušiť riešenie zložitých otázok v rámci právnej praxe, absentovala dostatočná politická vôľa, ktorá by takéto zábery vedela pretransformovať do platnej legislatívy.²⁰

Úvahy „de lege ferenda“

Ako vyplýva z vyššie uvedených rekodifikačných snáh, z problémov aplikačnej praxe, ako aj z reflexie na súčasné spoločenské potreby je zrejmé, že zmeny a zábery, ktoré jednotlivé rekodifikačné komisie navrhli, sa zdajú opodstatnené a prínosné. V súčasnej právnej úprave možno badať určité výkladové nejasnosti, či už z pohľadu vymedzenia predmetu BSM, ako aj možnosti modifikovať rozsah BSM len v súvislosti s konkrétnou vecou. Zároveň si treba uvedomiť, že medzi základné zásady súkromného, a teda aj občianskeho práva, patrí autonómia vôle a zmluvná voľnosť. Či už z tohto dôvodu, ako aj z praktického hľadiska spojeného s odstraňovaním problémov a sporov, ktoré v súčasnosti častokrát nastávajú pri zániku a následnom vyporiadaní bezpodielového spoluvlastníctva manželov, sa rozšírenie dispozitívnosti zákonných ustanovení v rámci regulácie BSM zdá ako

alebo zúžiť jeho rozsah aj za trvania manželstva. 11 2/ Ak jeden z manželov začal podnikat', súd na návrh druhého manžela majetkové spoločenstvo zruší alebo zúži jeho rozsah. Ak začali podnikat' obidvaja manželia, návrh môže podať ktorýkoľvek z nich. 3/ Ustanovenie ods. 2 sa použije aj v prípade, ak sa manžel stal neobmedzene ručiacim spoločníkom obchodnej spoločnosti.“ DULÁK, A. a kol., Návrh Občianskeho zákonníka (prvá kompletná pracovná verzia), 2015

²⁰ Bližšie pozri: Zápisnica zo zasadnutia Predsedníctva Komisie pre rekodifikáciu súkromného práva zo dňa 20. apríla 2017, <https://www.justice.gov.sk/Stranky/Nase-sluzby/Nase-projekty/Obciansky-zakonnik/Obciansky-zakonnik.aspx>

vhodná cesta. Malo by to byť v prvom rade na manželoch, aby sa rozhodli, ako upravia svoje majetkové vzťahy, ktoré im za trvania manželstva vznikajú a zákonná regulácia by mala mať iba subsidiárny charakter. Prioritne manželia by sa mali rozhodnúť, či vôbec a v akom rozsahu by sa majetok, ktorý nadobudli, považoval za ich spoločný. Zároveň takéto oprávnenie by malo byť poskytnuté aj osobám, ktoré ešte manželstvo neuzavreli, ale chystajú sa na to (snúbenci). V súčasnej dobe, žiaľ, vzrastá pomer rozvodovosti manželstiev, čo má automaticky za následok zánik BSM a potrebu jeho vyporiadania, pričom proces riešenia sporov, ktoré medzi manželmi týmto vznikajú, je z pohľadu rozhodovacej činnosti súdov často veľmi komplikovaný a náročný. Práve pripustenie možnosti manželom, ako subjektom ich majetkových vzťahov, si zmluvne určiť existenciu, ako aj rozsah BSM, resp. majetkového spoločenstva, sa javí ako jeden z najvhodnejších spôsobov riešenia daného problému. Samozrejme, netreba zabúdať ani na podstatu bezpodielového spoluvlastníctva manželov, resp. prípadného majetkového spoločenstva, ktorá spočíva v zabezpečení riadneho fungovania domácnosti a zaistenia základných potrieb manželov ako aj jednotlivých členov rodiny. Tu sa črtá riešenie práve v zákonnej reštrikcii manželov sa zbaviť vzájomnej vyživovacej povinnosti a zákazu odňať právo bezodplatného užívania obvyklého zariadenia domácnosti alebo domu a bytu, v ktorom majú manželia zriadenú spoločnú domácnosť. Je zrejmé, že obdobné problémy riešili aj v Českej republike, keďže v rámci spoločného štátneho zriadenia sme mali totožnú právnu úpravu bezpodielového spoluvlastníctva manželov a možnosti jeho modifikácie. Keďže v Českej republike už predmetný rekodifikačný proces ukončili prijatím zákona č. 89/2012 Sb. Občanského zákoníka, aj tu by sa dala hľadať určitá inšpirácia v rámci budúcej novej právnej regulácie manželských majetkových práv.

Záver

Modifikácia bezpodielového spoluvlastníctva manželov, či už z pohľadu rozsahu alebo okamihu vzniku, predstavuje nástroj, umožňujúci v určitej miere manželom rozhodnúť o podobe ich bezpodielového spoluvlastníctva. Potreba takejto dispozitívnosti vznikla po spoločenských a politických zmenách, ktoré nastali po roku 1989. Požiadavka rozšírenia slobody a voľnosti pre manželov, ako subjektov majetkovoprávných vzťahov, rastie a súčasná právna úprava sa z tohto hľadiska javí značne kogentná. Je zrejmé, že je len otázkou času,

kedy spoločenská potreba bude pretransformovaná do legislatívy a manželia si budú môcť svoje majetkové vzťahy, ktoré im vzniknú za trvania manželstva, upravovať v omnoho širšom rozsahu, ako je tomu v súčasnosti. Zároveň sa javí vhodné a aj logické, aby takúto možnosť mohli mať aj osoby, ktoré síce manželstvo spolu ešte neuzavreli, avšak sa na to chystajú. Okrem dispozičnej slobody poskytnutej manželom by sa týmto spôsobom mohlo predísť značným komplikáciám, ktoré v praxi vznikajú z titulu zániku BSM a následného jeho vyporiadania. Samozrejme, netreba zabúdať ani na dôležitosť a podstatu inštitútu bezpodielového spoluvlastníctva manželov, ktoré má za cieľ prioritne chrániť manželov a zabezpečiť im rovnaké majetkové zázemie a tento princíp implementovať do možných budúcich zmien právnej úpravy.

Z rekodifikačnej koncepcie súkromného práva a jej smerovania v posledných rokoch je zrejmé, že by malo dôjsť k rozšíreniu možnosti manželov, resp. snúbencov samostatne rozhodovať o existencii bezpodielového spoluvlastníctva manželov či už pred vznikom, resp. počas trvania manželstva, ako aj modifikovať jeho rozsah a okamih vzniku. Z tohto dôvodu sa zračí ako prospešné skúmať a v určitej miere prípadne inšpirovať sa súčasnou právnou úpravou v Českej republike, ktorá už reflektovala na aktuálne potreby, ktoré sa v predmetnej oblasti najviac objavujú.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

Monografie a učebnice:

CIRÁK, J., GANDŽALOVÁ, D. 2019. Základy rodinného práva, Úvodná časť- manželské právo – osvojenie, 1. vydanie. Banská Bystrica: Belianum, 2019. 204 s. ISBN 978-80-557-1548-3;

PAVELKOVÁ, B. 2011. Zákon o rodine. Komentár. 1. vydanie. Praha: C,H.Beck, 2011, 655 s. ISBN 978-80-7400-359-2;

VOJČÍK, P. a kol. 2018. Občianske právo hmotné 1. 2 vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2018, 382 s. ISBN 978-80-7380-719-1;

Periodiká a zborníky:

DULÁK, A. a kol. 2015 Návrh Občianskeho zákonníka (prvá kompletná pracovná verzia), 2015.

ŽURANA, M. 2015. Darovacia zmluva, In Notitiae Novae Facultatis Iuridicae Universitatis Matthiae Belii Neosolii, Roč. 19. - 1. vyd. Banská Bystrica: Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela - Belianum, 2015. ISBN 978-80-557-0867-6 s. 15-24.

GANDŽALOVÁ, D. 2009. Bezpodielové spoluvlastníctvo manželov a podnikanie, In Pocta Sentē Radvanové: k 80. narodeninám. Praha: ASPI - Wolters Kluwer, 2009. ISBN 978-80-7357-432-1 s. 173-187;

LAZAR, J. a kol., Legislatívny zámer Občianskeho zákonníka z roku 2009

PETRÍKOVÁ, L., 2017. Ochrana súkromia a rodiny vo svetle pracovného práva. In Notitiae Novae Facultatis Iuridicae Universitatis Matthiae Belii Neosolii. Roč. 21, Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela - Belianum, 2017. ISBN 978-80-557-1232-1 s. 366-372;

PÍRY, M. 2018 Katolícke sociálne myslenie v konfrontácii s liberálnou demokraciou. In: Demokracia v 21. storočí : recenzovaný vedecký zborník : konferencia o výzvach a limitoch liberálnej demokracie a zákonitých etapách jej vývoja, 03.12.2018, Bratislava. 1. vyd. Bratislava: Central European Education Institute, 2019. ISBN 978-80-7632-037-6. s. 106-116

POLÁČEK TUREKOVÁ, Z. 2016. Dobré mravy z pohľadu právnej teórie a súdnej praxi, In: Notitiae Novae Facultatis Iuridicae Universitatis Matthiae Belii Neosolii. Roč. 20. 1. vyd. Banská Bystrica: Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela - Belianum, 2016. ISBN 978-80-557-1100-3. s. 318-326.

SKALOŠ, M. 2020. Právny poriadok Československa v rokoch 1948 – 1989. 1. vyd. Banská Bystrica : Belianum, 2020, 368 s. ISBN 978-80-557-1679-4;

ŠOŠKOVÁ, I. 2019. Právne formy usporiadania majetkových vzťahov medzi manželmi na území Slovenska - história a súčasnosť: In Štát a právo. Banská Bystrica: Belianum, 2019, roč. 6, č. 2-3 (2019), s. 191-234, ISSN 1339-7753;

Internetové zdroje:

Zápisnica zo zasadnutia Predsedníctva Komisie pre rekodifikáciu súkromného práva zo dňa 20. apríla 2017, [04.06.2021] Dostupné na internete: <https://www.justice.gov.sk/Stranky/Nase-sluzby/Nase-projekty/Obciansky-zakonnik/Obciansky-zakonnik.aspx>

Právne predpisy:

zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v platnom znení;

zákon č. 36/2005 Z.z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov;

zákon č. 89/2012 Sb. Občanský zákoník v platnom znení;

Súdne rozhodnutia:

Rozhodnutie NS ČSSR sp. zn. R 42/197

Obsah článku podlieha licenci Creative Commons Attribution 4.0 International
Licence CC BY (Juraj Takáč).